

УДК 004.7:021

Вікторія КОПАНЄВА,

мол. наук. співробітник

Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ

«Відкритий контент» в інтернеті: становлення, проекти, правові засади

Висвітлено витоки «відкритого контенту» в інтернеті, проаналізовано проекти відкритих інтернет-архівів (Wikipedia, Directory of Open Access Journal, Open Directory Project, «Електронні наукові фахові видання» тощо), розглянуто правові засади вільного доступу до мережових інформаційних ресурсів (суспільні ліцензії GNU General Public License, ліцензії Creative Commons).

К л ю ч о в і с л о в а: наукові комунікації, інтернет, відкритий контент, вільний доступ, авторське право.

Вступ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсифікацією глобалізаційних процесів і суттєвим зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як каталізаторів соціально-економічних трансформацій¹. Поширення ІКТ обумовлює постановку проблеми знаходження нового балансу інтересів у правах на інтелектуальну власність усіх учасників системи документальних комунікацій. Загальні засади суспільного використання нових знань продовжують орієнтуватися на цінності тактичного плану (одержання прибутку від поширення інформації), а не на стратегічну перспективу за-

безпечення сталого розвитку суспільства. Основний напрям вирішення цієї проблеми – перехід від заборонної парадигми класичного авторського права до дозвільної системи поширення знань у глобальному інформаційному просторі з урахуванням некомерційних прав інтелектуальних власників.

В існуючій системі документальних комунікацій автор, відправляючи матеріали про свої інтелектуальні напрацювання у видавництво, передає йому й право розпоряджатися подальшим їх використанням. Саме видавництво заради прибутку створює бар'єри для доступу до інформації, використовуючи закон про «*copyright*». Автор, як правило, гонорар за наукові публікації не одержує: його дослідження проводились на кошти платників податків, тому обов'язок ученого – відзвітувати перед суспільством публікацією отриманих результатів. Слід наголосити, що це не тільки обов'язок, але й бажання самого вченого.

Можливість вільного поширення знань у глобальному інформаційному просторі без участі видавництва створює передумови для зміни концептуальної парадигми системи документальних комунікацій. Один із підходів до розробки нової па-

¹ Окинавская Хартия глобального информационного общества: Принята 22 июля 2000 г. лидерами стран «Большой Восьмерки» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/ofdocs/okinhar.htm>. – Загл. с экрана; Тунисское обязательство, принятое на Всемирной встрече на высшем уровне по вопросам информационного общества (Тунисский этап) 18 ноября 2005 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/russian/conferen/wsis/wsis_commitment.htm. – Загл. с экрана.

радиками базується на феномені «**відкритого контенту**», під яким розуміють будь-які інтелектуальні продукти (текстові документи, мультимедійні матеріали, комп'ютерні програми), котрі представлені в інтернеті і допускають їх вільне копіювання та використання за умов посилання на автора інформації².

Основним завданням даної публікації є аналіз витоків, методології та проектів «відкритого контенту» в інтернеті з метою активізації використання його цінностей і методів та засобів поширення знань в Україні.

Ініціатива відкритих архівів

На початку XXI ст. неспроможність ринкової концепції в сфері ІКТ провідних країн світу, стала очевидною для більшості товариств, які беруть участь у виробництві й споживанні знань. Назріла необхідність інших підходів, які змогли б задовольнити потреби одержання й поширення інформації при дотриманні балансу інтересів виробників, посередників і користувачів у правах на інтелектуальну власність. Таким новим підходом стала концепція, яка одержала назву «**ініціатива відкритих архівів**» (ІВА; англ. *Open Archives Initiative*)³. Відзначимо, що термін «архіви» у цій назві вживається в більш специфічному, ніж традиційне, прийняте в архівній справі, значенні: під «архівом» тут розуміється сайт або портал, який надає джерела інформації у відкритий доступ.

Суть «ініціативи відкритих архівів» полягає в протиставленні неоліберальній парадигмі «знання – товар», що заводить сферу ІКТ у глухий кут, некомерційний принцип відкритого доступу до результатів наукової та технічної діяльності для широкого кола користувачів у мережевому режимі за допомогою спеціальних програмно-технологічних засобів. Технологічно ІВА йде коріннями в практику самоархівування⁴ авторами своїх наукових праць на сайтах відкритого доступу (*e-prints*). Серед основних цілей й завдань ІВА є «розробка та впровадження стандартів сумісності й взаємодії (інтероперабельності) відкритих архівів для ефек-

тивного поширення контенту», при цьому технологічна база й стандарти ІВА є «незалежні як від типу контенту, що надається, так і від економічних механізмів, пов'язаних із цим контентом, і повинні забезпечувати широкий доступ до різних цифрових матеріалів»⁵.

Упровадження ІВА сприяє формуванню суспільства знань, надаючи можливості оперативного й безкоштовного доступу до новітніх результатів досліджень провідних наукових шкіл. Беручи участь в ІВА й розмішуючи свої роботи у відкритих архівах, автори отримують свободу від комерційних видавництв, одержують можливість швидшого оповіщення наукової громадськості про досягнуті результати, оперативного закріплення своїх пріоритетів і підтримки наукового авторитету. Поряд із твердженням етичних принципів у науці, в рамках ІВА проробляються й нові економічні моделі відкритих електронних публікацій.

Ініціативі відкритих архівів передувала ідеологія відкритого програмного коду на цифрові продукти, яка була підкріплена створенням спеціальної суспільної ліцензії (Open Content License) на розповсюдження документації до програм із відкритим кодом. Подальшим розвитком ІВА є «**відкритий контент**», який виник у розвинених країнах як рух за колективне створення і розповсюдження інтелектуальних продуктів (знань, інформації, ідей тощо)⁶. Він існує у віртуальному середовищі у вигляді відкритих проектів: електронних енциклопедій і бібліотек, веб-журналів, відкритих книг і мережевої літератури, публічних сайтів, мереж *peer-to-peer*, банків ідей, відкритих наукових публікацій, дискусійних форумів і форумів особистого досвіду, відкритих освітніх і комунікативних середовищ тощо. Учасники проектів створюють оцифровані інтелектуальні продукти, використовуючи сучасні технології, спираючись на принципи кооперації і самоорганізації, вільної участі, уявлення про інформацію і знання як про суспільне надбання.

Інформація в електронній формі відноситься до «відкритого контенту», якщо вона знаходиться у відкритому доступі, а також захищена однією з публічних ліцензій (*GNU Open Public Licence* або *ліцензіями Creative Commons*), що вирішує її роз-

² Будапештская инициатива «Открытый доступ» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.soros.org/openaccess/ru/read.shtml>. – Загл. с экрана.

³ Open Archives Initiative [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://www.openarchives.org/OAI/OAI-organization.php>. – Title from the screen.

⁴ Негуляев Е. А. Самоархивирование [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ellib.gpntb.ru/ntb/2004/12/ntb_12_9_2004.htm. – Загл. с экрана.

⁵ Копанева В. А. Библиотека та мережева інформація // Вісн. Книжк. палати. – 2007. – № 2. – С. 31–36; ArXiv.org [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://arxiv.org/>. – Title from the screen.

⁶ Open Content [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://opencontent.org/>. – Title from the screen.

повсюдження і використання. «Відкритий контент» являє собою поєднання методики кооперативного виробництва інтелектуальних продуктів на основі некомерційних цінностей; продуктів, створених на основі цієї методології (книги, статті, аудіо- та відеофайли тощо) й наданих у суспільний доступ; культури (цінностей, цілей та норм кооперації й самоорганізації), що об'єднує учасників проекту.

Особливостями «відкритого контенту» є: **стратегічний характер** – орієнтація на суспільство знань; **інноваційність** – взаємне збагачення, співробітництво авторів і споживачів інтелектуальних продуктів; **технологічність** – використання сучасних ІКТ; **ефективність** – вільна участь необмеженої кількості учасників; **соціальна значущість** – кооперація та вільне партнерство в інтелектуальному середовищі, що сприяє становленню сфери виробництва «суспільного надбання»⁷.

На даний час «відкритий контент» породив рух за колективне створення і розповсюдження інтелектуальних продуктів, знань та ідей. Масштаби і різноманіття форм дозволяють говорити як про течію, яка опирається на нові цінності, методологію й ідеологію, нові методи та засоби організації виробництва і розподілу інформації та знань, а також на нові підходи до вирішення існуючих у цій сфері юридичних проблем.

Проекти «відкритого контенту»

Сьогодні в мережі інтернет представлено значну кількість проектів, які дотримуються ідеології «відкритого контенту». Їх учасники створюють електронні інформаційні продукти у різних сферах діяльності, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Дані проекти спираються на суспільну мережеву інфраструктуру, прагнучи зробити її більш функціональною, стандартизованою, придатною для вирішення складних завдань і професійного спілкування.

Можливість залучення до відкритого проекту великої кількості учасників дозволяє створювати нові форми колективного знання, наприклад, **електронні енциклопедії**. Найвідоміший проект у цій області – всесвітня енциклопедія *Wikipedia*⁸. *Wikipedia* – загальнодоступна, вільно поширювана

в інтернеті енциклопедія. Вона створюється багатьма мовами світу колективною працею добровільних авторів, що використовують технологію *wiki*. З моменту зародження на початку 2001 р. *Wikipedia* неухильно росте та набирає популярність у інтернет-користувачів. Брати участь в її редагуванні те пер може будь-який користувач всесвітньої мережі. На даний час *Wikipedia* вважається кращою енциклопедією за об'ємом і тематичним охопленням: вона містить понад 6 млн статей 250 мовами світу, якість яких перевершує більшість друкарських енциклопедій світу і постійно поліпшується завдяки притоку нових учасників проекту. Українська складова *Wikipedia* має близько 120 тис. статей.

Хоча мережа інтернет спочатку створювалася для наукового спілкування, проблема розповсюдження результатів наукових досліджень із використанням ІКТ залишається актуальною до цих пір. На сьогодні періодичні наукові видання, які мають обмежене розповсюдження, щорічно публікують понад 2,5 млн відрецензованих статей. На початку XXI ст. світова наукова спільнота поставила відкритий доступ до онлайн-журналів у число основних проблем, підтвердивши, що вчений світ розглядає вільне використання публікацій як актуальну практику наукової комунікації. Прикладом такої практики є проект *Directory of Open Access Journal (DOAJ)*⁹. Його творці під відкритим доступом «розуміють, що публікації в системі інтернет відкриті для всіх без оплати; користувачам дозволено їх читати, завантажувати, копіювати, поширювати, роздруковувати, проводити своє дослідження на їх основі, приєднувати їх до повних текстів відповідних статей, використовувати їх для складання покажчиків, вводити в програмне забезпечення або використовувати в інших передбачених законом цілях за відсутності фінансових, правових або технічних перешкод, за винятком тих, які регулюють доступ до самого інтернету. Єдиним обмеженням на відтворення і розповсюдження публікацій у цій сфері є право автора контролювати цілісність своєї роботи, а також обов'язкові посилання на його ім'я при її використанні і цитуванні»¹⁰.

Вчені об'єднуються для створення проектів на основі методу «відкритого контенту» також із метою проведення вільних дискусій із широкого кола міждисциплінарних завдань. Прикладом може бути

⁷ Keats D. W. Collaborative development of OC: A process model to unlock the potential for African universities // First Monday. – 2003. – Vol. 8_2 [Electronic resource]. – Way of access: URL: http://firstmonday.org/issues/issue8_2/keats/index.html#note5. – Title from the screen.

⁸ Wikipedia [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://www.wikipedia.org/>. – Title from the screen.

⁹ Directory of Open Access Journals (DOAJ) [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://www.doaj.org/>. – Title from the screen.

¹⁰ Ibid.

мережеве співтовариство учених *Edge* (www.Edge.org)¹¹, що об'єднує на підставі неформального членства найоригінальніші уми світу. Метою співтовариства є підтримка досліджень і дискусій у сфері філософії, гуманітаристики, природничих наук, інтелектуальний і гуманітарний розвиток сучасників. Учасники проекту володіють «сору-гіт» на свої публікації під вільною ліцензією, що вирішує вільне використання матеріалів і ідей, які містяться в них. Проект є спробою зібрати в рамках одного сайту у формі постійної дискусії кібереліту, критичну масу науковців і фахівців, котрі мають величезний вплив на хід революції в сфері ІКТ і представляють такі галузі знань, як еволюційна біологія, генетика, інформатика, нейрофізіологія, психологія та фізика.

Проекти «відкритого контенту» з міждисциплінарних досліджень, засновані на виявленні й рівності всіх точок зору, повинні сприяти побудові єдиної зв'язної системи, яку метафорично можна представити як «Будинок знань», своєрідний Всесвітній банк знань, що постійно поповнюється новою інформацією і результатами досліджень. Кроком у цьому напрямі є проект створення сайту «Аристотель» (*Aristotle*) вищезгаданого співтовариства *Edge*, в якому пропонується представляти закони і теорії у вигляді зв'язного контенту, що містить у стислому вигляді всю можливу пізнавальну інформацію в різних формах – від визначень основоположних понять і опису історії питання до віртуального середовища – та дозволяє змодельовати наочний експеримент. Якщо подібний «Будинок знань» буде створений, час між появою нового знання і осмисленням, включенням його в «обіг» світової науки, економіки і системи освіти стане мінімальним.

В інтернеті створено *Open Directory Project (ODP, відкритий каталог)*¹² також відомий як *dmoz* – багатомовний вільний каталог посилань на сайти всесвітньої павутини, який підтримується віртуальним співтовариством добровільних редакторів. На 1 жовтня 2006 р. у публічній частині цього каталогу описано близько 5 млн сайтів, що структуровані у більш ніж 800 тис. підрозділах. Каталог має 80 мовних розділів, ще 96 знаходяться в підготовчій стадії. За час існування в проекті взяли участь 75 тис. редакторів. Розділ для сайтів російською мовою за-

ймає 10-те місце серед найбільших мовних розділів в *Open Directory Project*.

Інший вектор активності у сфері відкритого контенту спрямований на збереження культурної спадщини, створення **відкритих віртуальних архівів, музеїв і галерей**. Музеї та бібліотеки бачать у відкритих проектах можливість надати доступ до своїх фондів усім бажаючим зі всього світу. Іноді таким чином можна показати те, чого не можна побачити ні за яких інших обставин, наприклад, деталі живописних полотен. Людством за свою історію накопичені чималі архіви, фонди музеїв містять мільйони одиниць зберігання, що у багато разів перевищує можливості їх відкритого показу. Віртуальні музеї, сховища і онлайн-енциклопедії, наприклад, *The Conservation and Art Materials Encyclopedia Online (CAMEO)*¹³ вирішують це завдання, забезпечуючи високоякісною інформацією як потенційних відвідувачів, так і професіоналів, які працюють у сфері мистецтв.

У сфері освіти з'являються проекти, що спираються на такі ідеї: вільного розповсюдження курсів і методик викладання; створення засобів проектування таких курсів і методик. Цей рух позиціонує себе як рух за відкрите навчання (*open course*)¹⁴. Слід відзначити, що слово «*course*» можна перекладати двоюко, оскільки може йтися про курс не тільки як про набір відкритих навчальних матеріалів, але і як про траєкторію навчання.

Проблема вирівнювання національних освітніх стандартів поставила сферу освіти перед необхідністю перегляду пропрістарного підходу до змісту освіти: освітній контент не може і не повинен бути закритим або розглядатися як власність університету або викладача. Піонером у створенні всеосяжного університетського курсу з основних навчальних предметів є ініціатива одного з кращих університетів світу, Массачусетського технологічного інституту (*Massachusetts institute of technology*)¹⁵, який в 1966 р. серед інших стояв біля витоків створення інтернету. Завдяки інституту, який помістив на своєму сайті <http://ocw.mit.edu/index.html> у відкритому доступі всі матеріали курсів своїх факультетів, викладачі і

¹³ Conservation and Art Materials Encyclopedia Online (CAMEO) [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://cameo.mfa.org/index.asp>. – Title from the screen.

¹⁴ Open Source [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://www.opensource.org/>. – Title from the screen.

¹⁵ Massachusetts institute of technology [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://web.mit.edu/>. – Title from the screen.

¹¹ Edge [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://www.edge.org/>. – Title from the screen.

¹² Open Directory Project [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://dmoz.org/about.html>. – Title from the screen.

студенти всього світу отримали можливість не тільки ознайомитися з досвідом викладання, але і вільно використовувати лекції і навчальні матеріали, а також унікальні методики інституту для самоосвіти, розробки власних курсів, навчання викладачів, уніфікації вимог до якості навчання тощо. Проте ініціатива Массачусетського технологічного інституту не обмежується тільки вільним доступом до вже існуючих ресурсів. Розвивається проект *O.K.I. (Open Knowledge Initiative)*¹⁶, що розробляє специфікації модульної архітектури освітнього контенту, які дозволять стандартизувати вимоги до розробки освітніх курсів і модулів, а також пов'язувати між собою модулі різних виробників контенту.

Традиційні підходи до методик викладання також піддаються перегляду. У *Rice University* (Х'юстон, США)¹⁷ розвивається проект *Connections* (<http://cnx.org/>), який має на меті створити інструменти, за допомогою яких студент при сприятливих умовах міг би формувати свій власний план освоєння матеріалу, що враховує особливості сприйняття. Проект дозволяє групувати знання на невеликі модулі, зв'язуючи їх в матричні структури. Електронні підручники з матричною структурою як альтернатива традиційним підручникам на паперових носіях дозволяють легше орієнтуватися у матеріалі і через систему «лінз» дивитися на матеріал, який вивчається, під різними точками зору. Глибина освоєння матеріалу також легко піддаватиметься ранжуванню, що дозволить викладати науки у будь-якому об'ємі і на будь-якому рівні, забезпечуючи заданий рівень вивчення. Із застосуванням інструментів і методів відкритого контенту предметом співтворчості студента і викладача стане сам спосіб вивчення предмета.

Концепції і методологія відкритого контенту сучасно освіти найкращим чином відповідають системі так званого «електронного навчання» – *e-Learning*. Цей новий вигляд освіти безпосередньо пов'язаний із можливостями мультимедіа інтернету. Наприклад, проект *GLOBE (Global Learning and Observations to Benefit the Environment)*¹⁸ – ме-

режа, яка об'єднує студентів і викладачів із понад 7 тис. освітніх установ більше 80 країн.

В Україні до проектів відкритого контенту можна віднести проект «Електронні наукові фахові видання», що підтримується Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Ці видання являють собою мережеві журнали, що включені до затверджених ВАК України переліків наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора, кандидата наук і на які можна посилатися у наукових статтях та дисертаціях. Одержувачами цих видань є Книжкова палата України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна парламентська бібліотека України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Національна парламентська бібліотека України забезпечують безкоштовний доступ до повних текстів статей на своїх сайтах¹⁹.

Правові засади «відкритого контенту»

Продукти «відкритого контенту» захищаються спеціальними ліцензіями, що відрізняються від традиційного «*copyright*». У 1983 р. Р. Столман організував **проект GNU**²⁰, у рамках якого була розроблена перша суспільна ліцензія *GNU General Public License (GPL)*²¹, де були сформульовані правила поширення та використання відкритого програмного забезпечення. Ці правила, які базуються на дозволі, а не забороні, одержали назву «*copyleft*». Надалі було розроблено широкий клас публічних суспільних ліцензій, які стосуються різних аспектів використання відкритого контенту й враховують особливості здобутків (ліцензії *GNU, Open Content License, Open Publication License, Artistic License* та ін.). Усі вони ґрунтуються на ідеї надати авторам свободу розпоряджатися своїм здобутком на їх власний розсуд, а не так, як визначає «*copyright*». Нагадаємо: класичне авторське право (*Copyright Law*) виходить із перед-

¹⁶ Open Knowledge Initiative (O.K.I.) [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://www.okiproject.org/>. – Title from the screen.

¹⁷ Rice University [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://www.rice.edu/>. – Title from the screen.

¹⁸ GLOBE (Global Learning and Observations to Benefit the Environment) [Electronic resource]. – Way of access: URL: http://www.globe.gov/globe_flash.html. – Title from the screen.

¹⁹ Положення про електронні наукові фахові видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://gnu.mirror-space.org/licenses/license-list.ru.html#DocumentationLicenses>. – Загол. з екрану.

²⁰ GNU General Public License [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://www.gnu.org/licenses/gpl.html>. – Title from the screen.

²¹ Список ліцензій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://gnu.mirror-space.org/licenses/license-list.ru.html#DocumentationLicenses>. – Загл. с екрана.

умови, що автор бажає всіляко відгородити своє творіння від зазіхань третіх осіб, а використання здобутків сприймає як спосіб одержання прибутку. Багато авторів хотіли б мати більш гнучке право, наприклад для того, щоб розділити комерційне й некомерційне використання своїх напрацювань.

Можливість залучення зарубіжних ресурсів сьогодні надається ще і ліцензіями *Creative Commons*²², розробка яких була розпочата 2002 р. однойменною організацією під керівництвом професора права Стендфордського університету Лоренса Лессига (*Lawrence Lessig*). За задумами розробників, *Creative Commons* являє собою певний конструктор ліцензій, у якому кожному автору надається можливість обрати варіант, який його задовольняє. Основними критеріями вибору визначено:

- необхідність визначення автора твору;
- можливість комерційного (некомерційного) використання;
- можливість створення похідних творів;
- необхідність поширення похідних творів під тією ж ліцензією, під якою було опубліковано первинний.

Визначальне значення для поширення ліцензій *Creative Commons* може надати використання мета-даних *Creative Commons* на рівні інституціональних репозиторіїв (*institutional repositories*), які підтримуються бібліотеками, архівними установами, науковими та навчальними центрами при формуванні їх електронних архівів. Питання про можливість використання ліцензій *Creative Commons* для потреб наукової спільноти досліджувалося у межах проекту RoMEO²³, автори якого дійшли висновку про доцільність використання цих ліцензій для опису умов доступу до наукових матеріалів. Важливими позитивними чинниками

²² Creative Commons [Electronic resource]. – Way of access: URL: <http://creativecommons.org/>. – Title from the screen; *Негуляев Е. А.* Лицензии Creative Commons и правовые проблемы использования электронных ресурсов [Электронный ресурс] / Восьмая международная конференция и выставка «LIBCOM–2004» «Информационные технологии, компьютерные системы и издательская продукция для библиотек» (15–19 нояб. 2004 г.). – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/libcom4/index3.cfm?n=tez/doc4/doc1>. – Загл. с экрана.

²³ SHERPA/RoMEO [Electronic Resource]. – Way of access: URL: <http://www.sherpa.ac.uk/projects/sherparomeo.html>. – Title from the screen.

при цьому є широка розповсюдженість *Creative Commons* і наявність розвинених сервісів для «непідготовлених» користувачів. У цілому ж ліцензії *Creative Commons* – це інструмент, який активно розвивається та використовується. Він не є запереченням *copyright*, а його трансформацією у вигляді, коли *copyright* не перешкоджає вільному поширенню інформації²⁴.

Таким чином, прогалина, котра існувала донедавна між «*copyright*» і повною свободою дій, була заповнена публічними ліцензіями і ліцензіями *Creative Commons*, які дозволили, з одного боку, інформації та іншим інтелектуальним надбанням вільно циркулювати й розвиватися, а з іншого, надали авторам гнучкі можливості обмежити використання своїх здобутків у тих рамках, які вони вважають потрібними.

Висновки

В умовах глобалізації та розвитку ІКТ суспільство започатковує нові підходи до формування й поширення інформації та знань і пропагує та втілює їх у життя шляхом створення інтелектуальних продуктів і рішень методами «відкритого контенту». Сукупність проектів «відкритого контенту» утворює мережеве середовище, що самоорганізовується, й являє собою єдину систему виробництва, переробки, творчого осмислення та використання сховища (*repository*) інформації, накопиченої людством за всю історію.

Для прискорення руху за «відкритий контент» в Україні доцільно:

- поширювати мережеву практику переходу від «*copyright*» до суспільних ліцензій *GNU (General Public License)* та ліцензій *Creative Commons*;
- трансформувати формування колекції електронних наукових фахових видань у загальнодержавний проект створення відкритого порталу публікацій українських учених і фахівців;
- започаткувати на базі наукових бібліотек децентралізовану систему галузевих і тематичних відкритих архівів;
- інтенсифікувати створення в українському сегменті інтернету системи «дзеркал» відкритих джерел інформації.

²⁴ *Копанєва В. А.* Архівування науково-інформаційних ресурсів Інтернет: основні концептуальні положення // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 14–19.